

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 248

מסכת חולין ל'-ל"ו

בס"ד, ל' שבט תשס"ד

השבוע בגליון

- ♦ נוכרי טובל כלים בשביל יהודי?
- ♦ חידושו המסעיר של המהרש"ל - השוחט יכול לפסול את השחיטה במחשבה!
- ♦ שתי טבילות מי יודע?
- ♦ ההבדל בין שחיטה לטבילה

- ♦ אין גרושה 'לכתחילה'
- ♦ לתת לעוזרת הרומניה את שיירי הצ'ולנט
- ♦ היהודי כ'תעודת כשרות' של הגוי
- ♦ כלים שנפלו למקווה, זקוקים לטבילה נוספת?

- ♦ האם יש שחיטה 'לכתחילה' ושחיטה 'בדיעבד'?
- ♦ מהו ההבדל בין מצוות ד' כוסות למצוות שחיטה
- ♦ ההבדל בין מצווה שהיא 'אמצעי' למצווה שקיומה היא המטרה

דבר העורך

מונית, מצבה וברכה

שלשה סיפורים מעניינים הצטברו על שולחנו. הרי הם לפניכם במקבץ אחד.

הרה"ג ר' א. ל. שליט"א, מרבני בית מדרשנו, חזר לבני ברק משיעורו הקבוע בראשון לציון ובפיו הדברים הבאים.

ביום רביעי בשבוע שעבר, ישבתי בבית הכנסת בשכונת נאות שקמה בראשון לציון, והייתי עד לדו שיח הבא בין שניים ממשותפי שיעורו של הרב אליהו כהן שליט"א, מחבר ספר "אוצרות התורה".

אחד המשתתפים נעדר מן השיעור, זמן רב ככל הנראה, לפי התשובות שבהן התקבל על ידי רעיו לשיעור, וחבירו לספסל התעניין לפשר העדרותו.

- **"עסקים"**, השיב הלה ביבושת.
- **"עסקים"**? תמה השואל, "בשביל עסקים אתה מפסיד את השיעור הקבוע שלנו, פעם בשבוע?"

אני לא מבין אותך. באמת. תראה", אמר בפשטות וטפח על חזהו. "אני נהג מונית. מאז שהתחלתי להשתתף בקביעות בשיעור שלנו, בכל יום רביעי, קיבלתי על עצמי חוק ולא יעבור, שלעולם לא אבטל את הקביעות שלי לתורה בגלל עסקי המונית.

"לפני מספר שבועות", הוא נשען אחורנית ועיסה את גבו, "קיבלתי הזמנה לבצע נסיעה לבית התיבות בן גוריון. מאתים וארבעים שקל טבין ותקילין. ככה", אמר תוך כדי הכאה באצבע צרידה, "מאתים וארבעים שקל על נסיעה אחת. לפתע נזכרתי שבאותה שעה מתקיים השיעור הקבוע שלנו. מיד יצרתי קשר עם חבר לעבודה, ומסרתי לו את הנסיעה. שימה לך בראייתך, אני לא מוותר על השיעור. **תשמע**! למחרת בבוקר, עלה תייר על המונית שלי. בקושי הבנתי אותו. הוא ידע עברית כמו שאני יודע אנגלית. הוא חזר על אותו משפט כל הזמן, עד שקלטתי שהוא מבקש להגיע

דף כט/א רובו של אחד כמוהו

האם יש שחיטה 'לכתחילה' ושחיטה 'בדיעבד'?

בשבוע שעבר עסקנו בהרחבה בכלל "רובו ככולו", אשר לפיו, בהמה כשרה לאכילה בשחיטת רוב סימניה בלבד, משום ששחיטת רוב הסימנים, כמוה כשחיטת כל הסימנים. במאמר זה נתמקד בשאלה, מדוע למרות ש"רובו ככולו", לכתחילה יש לשחוט את כל הסימן ואין להסתפק בשחיטת רובו בלבד (כזא, "שולחן ערוך" יו"ד סי' כ"א סעי' א').

מהו ההבדל בין מצוות ד' כוסות למצוות שחיטה? ובכן, מצוות שחיטה אינה המצווה היחידה שבה לכתחילה אין לנהוג לפי הכלל "רובו ככולו". הנה, לגבי מצוות שתיית ארבע כוסות בליל הסדר נפסק (נמשנה ברורה" סי' תע"ב ס"ק ל'), שלכתחילה יש לשתות את כל הכוס, אף על פי שהשותה את רוב הכוס קיים את המצווה, משום "רובו ככולו". אכן, מדברי רש"י (לעיל כא/ב ד"ה "ויאמרו מבדילי") עולה, כי הכלל "רובו ככולו" הוא בדיעבד בלבד, ולפיכך, הוראת גמרתנו שלכתחילה יש לשחוט את כל הסימן ולא את רובו בלבד, היא מדיני התורה, שהרי יש להקפיד לקיים את דבריה במילואם (עיי' שו"ת "בית הלוי" ח"ב סי' י"א אות ה'). ברם האחרונים עומדים על כך, כי לפי שיטת התוספות, שתבואר להלן, דברי גמרתנו שלכתחילה יש לשחוט את כל הסימן אינם אלא מדרבנן, ולא מדאורייתא. שכן, אף על פי שבמצוות ארבע כוסות ודומותיה, יש 'לכתחילה' להמנע מקיום המצווה באמצעות הכלל "רובו ככולו", שונה היא מצוות השחיטה שבה אין מושג של 'לכתחילה' ו'בדיעבד' - יש שהשחיטה כשרה ויש שהיא פסולה (והאמור בגמרתנו שלכתחילה יש לשחוט את כל הסימנים, הוא מחמת חשש שהשוחט לא יבחין אם אכן שחט את רוב הסימנים ונמצא שלא שחט את הבהמה כלל). האחרונים מבארים בטוב טעם, את ההבדל היסודי בין מצוות ארבע כוסות לשחיטה, כלהלן.

ההבדל בין מצווה שהיא 'אמצעי' למצווה שקיומה היא המטרה: יסוד חשוב לימודנו בעלי התוספות (נדה ס"ב ד"ה "כלי"): 'לכתחילה' ו'בדיעבד' יתכנו במצוות שלא נועדו להשיג תוצאה, שאין תכלית בעשייתן, אך במצוות שמטרתן ברורה, אין 'לכתחילה' ו'בדיעבד'. כדי להבין את עומק הדברים, נתבונן לרגע במצוות ארבע כוסות ובמצוות השחיטה ונמצא כי תהום עמוקה פעורה ביניהן. מצוות השחיטה נועדה כדי להתיר את בשר הבהמה לאכילה. ואילו מצוות ארבע כוסות נועדה כדי להתיר את בשר מעשית, אין תוצאה, המצווה אינה אמצעי, היא ההתחלה והיא הסוף. מעתה, ניתן להבין שיש לקיים את מצוות ארבע כוסות בדרך של 'לכתחילה', שהרי הקב"ה ציווה דבר מסוויים ויש לעשות זאת באופן המושלם ביותר. אולם, שונה היא מצוות השחיטה שאינה אלא אמצעי להתיר את הבשר, ועלינו לבדוק, האם בתוצאת המצווה יתכנו המושגים 'לכתחילה' ו'בדיעבד'. ומאחר שאין בשר כשר 'בדיעבד' ו'לכתחילה', כי אם

לעילוי נשמת

מרת **גיטל יהודית וולקן** ע"ה

ב"ר צבי זאב ז"ל נלב"ע ב' באדר תשס"א

והר"ר **דב צבי וולקן** ז"ל

ב"ר דוד ז"ל נלב"ע כ"ז באדר א' תשנ"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י בנם ידידנו הר"ר **דוד**

וולקן ומשפ' שיחי' - גבעתיים

לעילוי נשמת

הר"ר **בנימין בן דוד** ז"ל

ב"ר יעקב ובת שבע ז"ל

נלב"ע ב' אדר תש"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שמואל יצחק הלוי גרוס** ז"ל

ב"ר שלום ז"ל

נלב"ע ה' אדר תשס"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

א"מ הר"ר **אברהם נח ליפסקר** ז"ל ב"ר יצחק מאיר יהודה הלוי ז"ל נלב"ע ו' אדר תשנ"ח

א"מ מרת **שרה ליפסקר** ע"ה ב"ר חיים יוסף זלובסקי ז"ל נלב"ע כ"א שבט תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

בשר כשר לחלוטין או בשר טרף לחלוטין, אין הגיון בהחלת 'לכתחילה' ו'בדיעבד' על אופן ביצוע האמצעי, כאשר בכל מקרה התוצאה תהא 'לכתחילה'.
כמובן, כי עדיין יתכנו הלכות שחיטה הנוהגות 'לכתחילה', אך הן אינן נובעות מעיקר דיני השחיטה אלא מחמת חששות חיצוניים, כגון, מחלוקת פוסקים שלא הוכרעה, חשש לשיבוש הלכתי, וכדומה.

אין טבילה 'לכתחילה': בעלי התוספות שונים את דעתם במצוות הטבילה במקווה טהרה. הכל יודעים כי כדי להטהר במקווה, על כל גופו של הטובל לבוא במגע עם המים. היתכן לומר, כי 'בדיעבד' גם מי שחלקים מגופו לא נגעו במים נטהר, אך 'לכתחילה' עליו להקפיד על כך? לא ולא! מאחר שמצוות הטבילה היא התוצאה - ההיטהרות, ומושגים של 'לכתחילה' ו'בדיעבד' אינם הגיוניים בהקשר זה, שהרי טהור וטמא הם מושגים אבסולוטיים, טמא או טהור, אין כל עניין להקפיד על 'בדיעבד' כאשר בכל מקרה התוצאה תהא 'לכתחילה'.

אין גרושה 'לכתחילה': כדי 'לרכך' את הדברים, נביא דוגמא נוספת, בולטת וברורה. בעלי התוספות (גיטין ג/ב), העוסקים בהלכות גט כריתות כותבים, כי גם בהלכות גט אין 'לכתחילה' ו'בדיעבד'. שכן, האם ניתן להעלות על הדעת שאשה מסויימת תהא מגורשת 'בדיעבד'... או שאשת איש היא, או שהיא גרושה, המושג 'בדיעבד' אינו מוצא את מקומו במקרה זה (עיי' על כל זה בספר "המאיר לעולם" ח"א סי' ו', וראה בספר "תורת זאב סי' ל"ד, ועיי' בקובץ סי' כ"ח ועיי' בבית הלל ח"ב סוף סי' י"ד שיסודם של תוס' הנ"ל שני במחלוקת).

דף ג/א ואין מזמנים עובדי כוכבים לבני מעיים לתת לעוזרת הרומניה את שיירי הצ'ולנט

האם מותר לתת למי שאינו יהודי לאכול מעיים של בהמה?
ובכן, מקורו של נידון זה אינו באחרונים, גם לא בראשונים ואף לא בגאונים, כי אם בגמרתנו. נידון מעניין זה נעוץ באופן שחיטת הבהמה. שני הסימנים, הקנה והוושט, אינם נשחטים כאחד. תחילה נשחט הקנה, שהוא הקדמי, ולאחר מכן נשחט הקנה הפנימי, הוושט. מאחר שהריאות מחוברות לקנה, ממנו הן מקבלות את האוויר הדרוש להן, נמצא, שהריאות נותקו מן הבהמה בטרם הסתיימה שחיטתה, שהרי הסימן השני לא נשחט עדיין. אף על פי כן, רשאי היהודי לאכול גם את ריאות הבהמה, משום שלאחר שהתורה הורתה לנו לשחוט בצורה זו, הרי שזוהי הצורה שבה הבהמה מותרת באכילה, אף על פי שאיברים אחרים הנתלשים מן הבהמה לפני שחיטת הסימן השני, אינם מותרים באכילה. אולם, מי שאינו יהודי הרי אינו מצווה על השחיטה, ומבחינתו אין לה כל משמעות. לגביו, כמוה כבהמה גוססת, שאבר או בשר שנתלשו ממנה לפני מיתתה נאסרו לעולם, שהרי הוא "אבר מן החי", האסור גם לבני נח. כך אכן סובר רב אחא בר יעקב, שריאות הבהמה, וכן בני המעיים, שנכרתו מן הבהמה לפני מותה, אסורים באכילה לנוכרי. אך הגמרא מביאה את דעת רב פפא, "מי איכא מידי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור". כלומר, לא יתכן שיהא דבר מאכל שיהודי רשאי לאוכלו ועובד כוכבים אינו רשאי לאוכלו.

כלל עקרוני זה, המובא במקומות נוספים (סנהדרין נט"א, תוס' לקמן קב"א), ראוי להתבוננות על ידי החקירה היפה הבאה, הנפוצה בהיכלי התורה, ואשר יש בה כדי לגרום הנאה רבה ללומדי הדף היומי.

אכן, אין מאכל המותר ליהודי והאסור לנוכרי. אך עלינו לשאול את עצמנו, מהו היסוד שעליו ניצבת קביעה חד משמעית זו. ובכן, שתי אפשרויות בדבר.

קל וחומר, אם ליהודי מותר, ודאי שלגוי מותר: ניתן להבין כלל זה מן הבחינה הערכית: ישראל, בני מלכים, עם סגולה הם. אם הקב"ה התיר להם מאכל מסויים, ודאי שהוא לא אסר על גויי הארצות לאוכלו.

היהודי כ'תעודת כשרות' של הגוי: ניתן גם להבין כלל זה מן ההיבט הכשרותי: אם היהודי רשאי לאכול מאכל מסויים, הרי זו 'תעודת הכשרות' הטובה ביותר שניתן להעניק למאכל, ואין כל עילה לאוסרו על הנוכרי. ניתן לתמצת את שתי ההגדרות הללו בשתי מילים, 'סימן' ו'סיבה', היינו: האם עצם העובדה שהמאכל מותר לעם סגולה, היא סיבה להתירו לגויי הארצות, או שהיא סימן בלבד.

ההבדל בין שתי הבחנות שונות אלו זועק מעצמו. כיצד ננהג במקרה שבו ניווכח, כי מבחינת 'כשרות' יש סיבה למנוע מן הגוי לאכול את המאכל. וכגון... המקרה של גמרתנו, בני מעיים. הכל מבינים, כי מאחר שהגוי אינו מצווה על השחיטה, כלפיו אין כל חשיבות למעשה השחיטה. מעתה, אין כל הגיון לומר, כי אם ליהודי בני המעיים 'כשרים', הוא הדין לנוכרי, שהרי במקרה זה ה'סימן' מתאדה ומתנדף נוכח ההבדל בין יחסו של היהודי אל השחיטה, לבין יחסו של הנוכרי אליה. אולם, אם נצמד בדרכה של האפשרות הראשונה, כי עובדת היתר המאכל ליהודי, היא עצמה סיבת היתרו לנוכרי, יהיו ההבדלים בין היהודי לבין הנוכרי גדולים ככל שיהיו, עדיין הסיבה שרירה וקיימת, ובאופן זה ניתן להבין את האמור בגמרתנו, שבני מעיים מותרים לנוכרי. חקירה מהותית זו, משמשת כציר מרכזי להבנת דברי בעלי התוספות בסוגייתנו (ראה ב"קובץ שיעורים" ח"ב קובץ שמועות סי' כ"ג, ועוד), וכן למחלוקת ראשונים עקרונית וחשובה מאד, כיצד לפסוק להלכה לגבי בני מעיים (רמב"ם הל' מלכים פ"ט הל' י"ב, י"ג, ובבב"מ ובלח"מ, תוס' ו"ד סי' כ"ז).

דף ג/א נפלה סכין

כלים שנפלו למקווה, זקוקים לטבילה נוספת?

למגדלי עזריאל. הגענו. הוא שלף את הארנק שלו והראה לי שיש לו דולרים בלבד. התחלתי לסמן לו בידים כמה דולרים מגיעים לי, והוא "ואן, טו, טו, סרי" התווכח על כל סנט. הוצאתי עיתון, ניסיתי להראות לו את שערו היציג של הדולר באותו יום, 4.80, ולחשב איתו ביחד את הסכום המגיע לי על פי הנקוב במונה, והוא בשל, "וואן, טו, סרי וואן". נכנעתי. שיתן כמה שיתן, רק שיניח לי עם הואן טו שלו.

אתה שומע? אתה? הוא יצא מהמונית, התחלתי להשתלב בתנועה ולפתע הבחנתי בשטר מקומט על המושב שלי. היה זה שטר של חמישים דולרים!!!

מיד החלפתי הילוך, נסעתי רוורס, אבל הוא כבר נעלם.

שאלתי את הרב שלי, והוא אמר לי שאני יכול לקחת את השטר לעצמי, כי כסף שאבד ואין עליו סימנים, בעליו מתייאשים ממנו וכל המוצאו רשאי לקחת אותו. אתה זוכר, זה מה שלמדנו בבבא מציעא.

"**אתה** מבין?" אמר וטפח בחוזקה על כתפו של רעהו, "עסקים, אתה? אנחנו עושים עסקים? הקב"ה הוא עושה הכל. תעשה חשבון, אתה איש עסקים, 4.80 X 50\$ ש"ח = נכון, 240 ש"ח. לא הפסדתי כלום.

הוא אמר את דבריו בתמימות ובפשטות כנים, עד שלא ניתן היה להבין, כיצד אפשר לנהוג אחרת.

★ ★ ★

חברים יקרים ב"מאורות הדף היומי", שלום. לפני זמן מה, שוחחתי עם ידיד טוב, ניסיתי להסביר לו את חשיבות הלימוד, ואת הכח הסגולי העצום שיש לכל מילה שיהודי מוציא מפיו.

לאחר זמן מה, הזדמנה לידי התמונה הזו, הראיתי לו אותה, והוא הפטיר: תמונה אחת שווה יותר מאלף מילים.

אני שולח גם לכם את התמונה הזו, תמונה של מצבה מבית הקברות בפתח תקווה.

פ"ג

הנפטר הראשון בב"ה הק' הזה איש ישר ב"ר אורין הישיש

מפינסק

איש גלמוד שעלה לארץ יחד עם בני עירו שהתיישבו במושבותיו והתבטא בעשרה ימים לפני פטירתו בהיותו בריא ושלם ואמר שהוא לא היה מתנגד להיות הראשון בב"ה הק' הזה ונלב' ע' ביום י"ט תשרי תרמ"ט תנצב'ה'

אני חושב, שיש חשיבות בפרסום התמונה הזו. אתם מדרבנים כל העת ללמוד תורה. הנה דוגמא מה רב כוחם של מילים. ברית כרותה לשפתיים. לאחר שמתבוננים במצבה הזו ומבינים את הערך הסגולי העצום של המילים שהאדם מוציא מפיו, ניתן רק לנסות לשער, מה רבה זכותו של יהודי שבכל יום לומד תורה בפיו, מה רבים הם המשפטים הנצברים לזכותו לעולם הבא.

שיהיה לכם הרבה הצלחה.

נ.ו.

★ ★ ★

ומעניין לעניין באותו עניין. **הרה"ג ר' יחזקאל יצחק אייזיק טירנויז**

שליט"א, שמע מאביו, הרב דוד דב זצ"ל, מעשה מעניין ביותר, על כן של מילים, שאין חזרות ריקים.

אביו היה לילד וינא. הוא ספג את כל תלואותיה של מלחמת העולם השנייה, בה איבד את הוריו, אחיו, אשתו ובנו. ליל סדר אחד הוא ערך בגיטו, בליל הסדר שלאחריו הוא שהה במחנה עבודה, את ליל הסדר השלישי הוא 'ערך' ליד המשרפות, ואת ליל הסדר הרביעי הוא ערך פעמיים, יום אחד יום, על עץ גבוה במעבה היער. אבל זה כבר סיפור אחר.

עד סוף ימיו היה משתוקק ללמוד תורה. בנו מספר, כי הוא זכה ללמוד את הש"ס שני פעמים ומחצה באמצעות "קול הדף", ופעמים רבות היה לומד את הדף שלשה וארבעה פעמים באותו יום.

ומכאן לסיפורו - סיפורו של הרב דוד דב אייזיק ז"ל:

בגל חג הסוכות, היינו נוהגים, אני וחברי הילדים, להכנס לסוכתו של שכנו, יהודי בשם "ברסלואר", שהיה חוזר ושונה בכל שנה את המעשה שאירע עמו.

השכן ברסלואר היה עוזר למלמד בביתו בעיר בראד, ומידי פעם היה מסייע בעבודות המטבח לרבנית קלוגר ע"ה, אשת הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל, שנפטר לפני מאה ושלשים וחמש שנים, בשנת ה'תרכ"ט, וכיהן כרבה של בראד במשך כחמישים שנה.

בערב שבת אחד, לא ניתן היה להשיג דגים בכל העיר. ביוזמו את הקפדתו של הרב לאכול דגים בשבת קודש, הוא טרח ונדד בין הכפרים הסמוכים, ולבסוף עלה בידו לרכוש דגים. בליל שבת קודש, כאשר הגישו את הדגים לשולחן, נודע הדבר לגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל, והוא בירכו: "זאלסט לייבען הונדערט יאר" - שתחיה מאה שנה.

לאחר תקופה נודע לבחור ברסלואר, שהצדיק הקדוש ר' מאיר'ל מפרימישלאן מבקר בסביבות בראד. הוא השתוקק לראות את פניו, ומחמת ענייתו הוא הלך רגלי למקום שהותו, המתין יומיים עד שעלה בידו להכנס, והנה, אך פתח את הדלת, הבטי בו ר' מאיר'ל ואמר לו "זאג נאר דער בראדער רב, האט דך צי געזען הונדערט יאר, מאיר'ל איז מסכים" - תגיד לי, הרב של בראד הבטיח לך מאה שנה? מאיר'ל מסכים. והבחור התעלף מהתרגשות.

כך מידי שנה הוא היה חוזר על סיפורו בחג הסוכות, ולאחר שנים ארוכות, כאשר מיוזמנו היה ישיש מופלג, הילך עדיין בכוחות עצמו בבראות ובצלילות. מול הבית שלנו היה מוסך ראשי של מכוניות "דינר", המוסך הגדול ביותר במדינה, בו ביצעו ניסויים במכוניות. בהיותו בן תשעים ושש, הוא נדרס על ידי מכונית דוהרת, אך הוא נפל בין הגלגלים ולא אירע לו מאומה.

בגל תשעים ושמונה הוא חלה קשות. שני פרופסורים גדולים בדקו אותו ואמרו לאשתו, כי עליה להתכונן לקראת הבאות. נותרו לו שבועיים לחיות. הוא שמע את דבריהם מחדש מבחב, התיישב על המיטה וקרא בקול: "גם אם יתנו לי שלשים אלף שילינג אני לא אוותר על השנתיים שנותרו לי".

כל ימי חייו לא אשכח את מוצאי שבת קודש בחורף, בתקופת חנוכה. גב' ברסלואר נכנסה לביתנו רוטטת מבכי, ושחה: "איך האב שטרק מורא" - אני נורא מפחדת, כי הלילה הוא נהיה בן מאה שנה.

באותו לילה הוא נפטר.

ברכה יחזקאל יצחק אייזיק טיריהוץ
בן א"מ ר' דוד דוב ז"ל

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
דף ל' mendelson@meorot.org.il

.....
ח.ר.מ. פ.י.פ.י.ת. ב.י.ז.ס.
בעבר היה מקובל ב**קבוצת התאמה** **העיון**

כידוע, כלי שהיה בבעלותו של נוכרי ועבר לבעלותו של יהודי, חייב טבילה. לא נאריך כאן בעיקרי מצווה זו ובשיטות הראשונים שבה, אחר שבעבר עסקנו רבות בנושא זה, ובקרוב ייצא בעזרת ה' ספר "מאורות הדף היומי" מיוחד לכבוד חג הפסח הבעל"ט, שחלק נכבד בו מוקדש לנושא טבילת כלים.

נוכרי טובל כלים בשביל יהודי: במאמר זה נעסוק במספר שאלות אקטואליות העשויות להתעורר בכל בית. עוזרת פיליפינית עמדה והגישה לבעלת הבית שלה את הכלים החדשים, כדי שזו תטבילם במקווה. העניינים התנהלו בעצלתיים, עד אשר הפיליפינית החליטה לקצר תהליכים, ובכל פעם שבעלת הבית היתה עסוקה בטבילת אחד הכלים, היא טבלה בעצמה כלי נוסף בתוך המקווה. האם הועילה הטבלת הכלים על ידה? ומה בדבר כלים שנטבלו על ידי ילדים, או כלים שנפלו למקווה מאליהם, האם הם "טבולים" או שיש לטבולם שנית.

התשובות לכל השאלות הללו, הלא הם כתובים בסוגייתנו, כלהלן.

שחיטה אינה צריכה כוונה: סוגייתנו עוסקת בשאלה, אם השוחט בעל חיים צריך לכוון במחשבתו את אשר הוא עושה. דעת רבי נתן, שהלכה כמותו (י"שולחן ערוך" יו"ד סי' ג'): "שחיטת חולין אינה צריכה כוונה. אפילו מתעסק בעלמא לחתוך, או שזרק סכין לנועצה בכותל, ושחט כהלכתה, כשרה". כל זאת כאשר הסכין שחט את בעל החיים על ידי פעולת אדם. ברם, אם סכין נפל ובמהלך נפילתו הוא שחט בעל חיים, אין זו שחיטה כשרה, משום שיש צורך בשחיטה מעשה ידי אדם.

בגמרתנו מבואר, כי מצוות הטבילה במקווה טהרה כמוה כשחיטה, ואף על פי שאין צורך במעשה אדם כדי לקיים את מצוות הטבילה (מקוואות פרק ה'), נחלקו הדעות אם יש צורך בכוונה, ולהלכה (י"שולחן ערוך" יו"ד סי' קצ"ח סעי' מ"ח) נפסק כדעת רבי יהודה אמר רב שאין צורך בכוונה, ולפיכך, אף אם הטבילה אירעה שלא במתכוון - אדם הלך על גשר שקרס לתוך הנהר והוא טבל בו ראשו וכל גופו, כדת וכדין - אם היה טמא, הרי הוא נטהר מטומאתו. הרמ"א מוסיף על כך, כי יש להחמיר ולטבול שנית, אך בוודאי שאין לברך על טבילה זו (ש"ך ס"ק נ"ט בשם הבי"ח).

ומכאן לטבילת כלים.

לכאורה, אם נפסק כי טבילת אדם במקווה טהרה אינה זקוקה לכוונה, קל וחומר שטבילת כלים אינה זקוקה לכוונה. מעתה, גוי, עבד, קטן או שוטה שטבלו כלים, עלתה להם טבילתם, ואף כלים שהחליקו ונפלו אל המקווה, טבולים הם כדבעי. אלא, שנחלקו הדעות, אם החמרתו של הרמ"א בטבילה במקווה טהרה, מתייחסת גם לטבילת כלים, שמכל מקום יש לשוב ולטבולם. יש אומרים (ב"ח סי' ק"כ וביאור הגר"א ס"ק ל"ח), כי טבילת כלים כמוה כטבילה במקווה טהרה, מה בטבילה במקווה טהרה יש להחמיר ולטבול שנית אחר טבילה שלא בכוונה, כך גם בטבילת כלים.

אולם רבותנו הטי"ז והש"ך נוקטים, שגם הרמ"א לא החמיר בטבילת כלים, נולכן הוא לא הוסיף על דברי ה"בית יוסף", המכשיר טבילה על ידי קטן או נוכרי, שיש להחמיר ולטבול שנית, שכן, סוגייתנו עוסקת בטבילת אדם טמא וכלים טמאים, בהם קיים הנידון אם יש לכוון בעת טבילתם, ולפיכך גם יש להחמיר בהם. ברם, שונה היא לחלוטין טבילת כלים שנרכשו מגוי, שאינם ככלים טמאים, אלא שיש מצווה מיוחדת לטבולם ואין בנמצא כל מקור לכך שיש לכוון בעת טבילתם (ויו"ד שם ט"ז ס"ק ט"ז וי"ז וש"ך ס"ק כ"ח, ועיי' ב"ערוך השולחן" סעי' י"ד, ועיי' עוד בספר "טבילת כלים" פ"ח הערה א').

ראוי לציין, כי הנוכרי או הקטן אינם נאמנים להעיד כי טבלו את הכלי, אלא יש צורך בעדות של יהודי בר מצוות המעיד על כך (ט"ז שם ס"ק י"ז).

דף לא/א-ב דלא בעינן כונה לשחיטה

חידושו המסעיר של המהרש"ל - השוחט יכול לפסול את השחיטה במחשבה!

במאמר הבא נתמקד בחידוש מסעיר של המהרש"ל, וננסה להבדיל בין מצוות שחיטה, לבין מצוות טבילה במקווה טהרה.

נוכחנו במאמר הקודם, כי להלכה, הן בטבילה והן בשחיטה, אין צורך בכוונה - די בעשיית מעשה השחיטה, ובמציאות הטבילה במקווה טהרה כדי שהבהמה תהא מותרת באכילה והטובל יטהר מטומאתו.

אכן כן, אומר המהרש"ל (י"ים של שלמה", סי' י"ג), השוחט אינו צריך לכוון בשעת השחיטה כי הוא שוחט בהמה כדי להתירה באכילה, אך שוחט אשר יכוון במחשבתו כי מעשהו לא נועד להתיר את בשר הבהמה, אלא כל מעשהו נועד להמית את הבהמה ואך מקרה הוא שעלתה בידו שחיטה מהודרת - שחיטתו פסולה! בעל ה"תבואות שור" (שמלה חדשה סי' ג') כותב, כי יש לחוש לדברי המהרש"ל.

שתי טבילות מי יודע? הפוסקים דנו רבות בחידושו של המהרש"ל, תוך שהם מציינים, כי הוא עשוי לשמש כמקור להלכה מרתקת, הנראית בלתי מובנת בעליל. כידוע, יש לברך על טבילה במקווה טהרה, בטבילה שהיא חובה, מן התורה או מדרבנן. והנה, בעל ה"חוות יאיר" (שו"ת סי' קפ"א) מספר, כי הובא לידיעתי שקיים מנהג לטבול, לברך ושוב לטבול. הוא מציין, כי הטעם העיקרי למנהג זה הוא לאחר שהתעורר ספק (עיי' טור יו"ד סי' ר') אם יש לברך לפני הטבילה או לאחריה, ולפיכך הנהיגו שתי טבילות וברכה ביניהן, כדי לצאת ידי כל הדעות (ועיי' ב"באר היטב" סוס"י ר').

הטבילה השניה חסרת כל ערך: לכאורה, כל נסיון להבין את דבריו של ה"חוות יאיר", עולה בתוהו. שכן, מאחר שנפסק להלכה, שטבילה אינה צריכה כוונה, הרי שכבר

פנינים

אדם שימש הן כחזן והן כשוחט. בעל ה"פרדס יוסף" (ויקרא ח'כג) המליץ על בעלי תפקידים אלו את הפסוק (תהלים קמ"ו) "רוממות קל בגרונו וחרב פיפיות בידם..."

דף לב/א השחז את הסכין

רשות למשחז

סיפר הגה"צ רבי יצחק הוברמן זצ"ל, הצדיק מרעננה:

שמעתי, כי בכתב קבלה שנתן רבינו הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל לשוחט המליץ עליו בזה הלשון: "כיון שניתנה רשות למשחז, עינו מבחין בין טוב לרע..." (בן לאשרי - ברכה משולשת ח"ג, סיפורי קודש).

דף לב/א השחז את הסכין

99% ירא שמים

מספרים, כי פעם באו אל הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל והתלוננו בפניו על השוחט, כביכול אינו משחז את הסכין כדבעי, וביקשו להחליפו בשוחט אחר שדעתו של רבי ישראל לא היתה נוחה הימנו.

אמר להם רבי ישראל, "מוטב שוחט שהוא 99% ירא שמים ו- 1% שוחט, מאחר שהוא 99% שוחט אולם רק 1% ירא שמים..." (פרדס יוסף, ויקרא).

דף לגא' תוד"ה אחד... לא דמי בהואיל ויש מצות שביטה לישראל

שאלה ותשובה

כיצד ניתן להבין שבני ישראל יצאו ללקוט מן בשבת, נגד ציוויו של משה (שמות טז/כז)?
בעל ה"שועות יעקב" (סי' רמ"ב ס"ק א') העומד על כך במאר, כי בני ישראל סברו כקושיית בעלי התוספות בסוגייתנו, שלא יתכן דבר שיהא אסור לגוי ומוותר ליהודי. ולפיכך, הם הסיקו כי מאחר שנוכרי אינו ראוי לשבות, שהרי גוי ששבת חייב מיתה, בוודאי שגם ישראל אינו ראוי לשבות... והוראתו של משה רבינו באה לעקור דבר מן התורה.
אך משה רבינו ע"ה השיב להם, כתיבוצם של בעלי התוספות, כי כלל זה אינו תקף כאשר יש מצווה לישראל לנהוג אחרת. זהו שאמר להם משה (שם/כט) "ראו כי ה' נתן לכם השבת..."

דף לז/א מכל האוכל אשר יאכל וגו' אוכל הבא במים הוכשר

בוא יבוא

אף על פי שבתורה נזכרים דוקא המים, מכל מקום ששה משקים נוספים אף הם מכשירים לקבלת טומאה: יין, דבש, שמן, חלב, טל ודם.
הדבר רמזו בהמשך הפסוק (ויקרא יא/לד): "ומכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא". המילה יבוא כתובה בכתיב מלא, שלא כדרכה בתורה: ה"ואו" היתירה רומזת לששת המשקים הנוספים ("טעמא דקרא", שמיני).

בטבילתו הראשונה הטובל נטהר מטומאתו, ולטבילתו השניה אין כל ערך, ואין הוא אלא כמי שטבל ובירך. יש, איפוא, להבין, מדוע טובל זה נחשב כמי שיצא ידי כל הדעות וברכתו נסובה הן על הטבילה הראשונה והן על הטבילה השניה.

ניתן לכוון שהטבילה לא תועיל: ברם, לאור דברי המהרש"ל הנזכרים, תמיהה זו מתפשטת ומתבהרת, שכן, על הטובל לומר לפני טבילתו הראשונה, כי אם ראוי לברך לאחר הטבילה, אזי הוא מכוון במחשבתו שטבילתו הראשונה לא תעלה לו לשם טהרה, ואם ראוי לברך אחרי הטבילה, הוא אינו מבטלה במחשבתו ועלתה לו טבילתו הראשונה (עיי' דגול מרובה, בסוף שו"ע יו"ד סי' ר' שדן בזה, ובספר "טבילת כלים" פ"י הערות כ"ח, כ"ט).

טבילת עבד כנעני בעל כורחו: בעל ה"ערוך השולחן" (יו"ד סי' ג' סעי' ב') תמה על חידושו של המהרש"ל תוך שהוא מקשה עליו מגמרא מפורשת, לכאורה: בגמרא (יבמות מז/ב, לדעת חלק מן הראשונים, עיי'ש ברא"ש סי' ל"ח) נאמר, כי אדונו של עבד כנעני רשאי להטבילו לעבדות בעל כורחו של העבד [טבילת עבד לשם עבדות, מחייבתו במצוות כאשה]. העבד מתנגד, מתקומם, מנסה לעשות את כל שניתן לעשות כדי שהטבילה לא תועיל, אך הטבילה כשרה וראויה כדת וכדין. הרי לנו, כי אין בכוחה של מחשבה נגדית כדי לשבש את הטבילה, ומשכך, גם לגבי שחיטה אין לומר כי כי בכחה של כוונה נגדית לעקור ממעשה השחיטה את מהותו.

לכאורה, יש לראות בכך סתירה מפורשת לחידושו של המהרש"ל - גמרא מפורשת, הלא כן?

ובכן, שני חילוקים נאים, המרחיבים דעתו של אדם, ניתן להציב בין השחיטה לבין הטבילה במקווה, כך שניתן להבין כי למרות שהשוחט בכוונה נגדית לא עלתה לו שחיטתו, הטובל בכוונה נגדית, עלתה לו טבילתו:

השחיטה היא מעשה והטבילה היא מציאות: החילוק הראשון מתמקד במהות השחיטה ובמהות הטבילה. הטבילה במקווה טהרה היא פעולה שונה לחלוטין מן השחיטה. השוחט מבצע מעשה בבעל החיים, הוא שוחט אותו, חותך את סימניו. הרי לך מעשה שאין גדול ממנו, ולפיכך ניתן להבין, שמאחר שהאדם אחראי על מעשיו, בכח כוונותיו לסווגם, לייחס להם כוונות ולעקור מהם את התוצאות הטמונות בהם. אולם, טבילה במקווה טהרה אינה מעשה, בדוחק גדול ניתן להגדירה כפעולה - המים מכסים את גוף האדם, אין כאן עשייה של האדם כי אם מציאות פשוטה ובסיסית, וממילא מחשבותיו אינם מסוגלות להתערב בטבילה ולשבש אותה, אחר שאין לו בה כל חלק (ראה "משמרת חיים", ח"א, עמ' ע"ז, ועיי'ש עוד עמ' פ"א). [לפי חילוק זה אין בידינו להבין את דברי הי"חוות יאירי הנזכרים על פי דברי המהרש"ל].

העבד הכנעני הוא ככלי הנטבל על ידי בעליו: החילוק השני מתמקד בטבילה הנוכחית שבה אנו עוסקים - טבילת עבד כנעני על ידי אדונו. גם אם נניח כי אין הבדל בין שוחט בהמה לבין אדם הטובל במקווה טהרה, שונה הוא עבד כנעני המוטבל על ידי אדונו, שכן, עבד זה כמוהו כבהמה הנשחטת על ידי השוחט, אם מאן דהוא צריך לכוון, או שיש למנוע ממנו לכוון כוונה הפוכה, הרי זה השוחט, לא הבהמה הנשחטת, ובנידונו - המטביל, לא הנטבל, ולפיכך, כוונותיו של העבד אינן מעלות ואינן מורידות מאומה נלפי חילוק זה, ניתן להבין את דברי הי"חוות יאירי].

בשורה משמחת

המעוניינים במגיד שיעור מרתק לשיעור גמרא בשעות הערב בבני ברק (ללא תשלום) מתבקשים לפנות למוקד "מאורות הדף היומי": 03-6164725

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרן גדליה הופמן** ז"ל

ב"ר חיים יהודה ז"ל

נלב"ע ד' באדר תשכ"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י חתנו ובתו ידידינו
הר"ר **ישראל פרנס** ומשפ' שיחיו פ"ת

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק דורמבוס** ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע ל' שבט א' דר"ח אדר תשנ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים שבת כהן** ז"ל

בן גיורא ע"ה נלב"ע ג' אדר תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **בנימין ברוך המער** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע א' אדר תש"מ

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

מאורות הדף היומי

בית מדרש למגיד
שיעור דף היומי סוכוטשוב

הודעה חשובה

לאור הביקוש הרב לערב

הדגמת שחיטה כפי שהתקיים

במוצש"ק האחרון

אנו נערכים לעריכת כנסים נוספים

במספר מקומות ברחבי הארץ

פרטים יבאו